

Avrupa’da Emekciler’den Piyasanin Egemenligine Hayir!

Özlem Onaran¹

1 „Hayir“la acilan ufuk

AB yöneticileri yıllar süren tartismaların ardından, Temmuz 2003’te simdiye kadarki antlasmalarının ve strateji metinlerinin temel ilkelerini birlestiren bir anayasa metni olusturdu. Metnin bütün üye ülkeler tarafından onaylanması durumunda yasalması söz konusuydu. 25 üyeden sadece 10’u bu onay sürecini olması gerektiği şekilde bir referandum yoluyla yapma kararı aldı; referandumun sonuçlarından korkan diğer ülke yöneticileri ise onay sürecini parlamentolarına bırakmayı daha güvenli gördü. İspanya metni pek az kamusal tartışmayla katılım oranının sadece %42 olduğu bir referandumla onaylarken, Fransa ve Hollanda geniş tartışmaların ardından katılım oranının sırasıyla %70 ve %63 olduğu referandumlarda %55 ve %62 oranında „hayir“ dedi. Bütün kabusu sadece kendi ülkesinin anayasaya „hayir“ diyeceği olan Tony Blair bu gelişmelerden çok memnun olmuş olmalı ki, hemen İngiltere’deki referandumu askiya aldığını açıkladı. Danimarka da Brükselin bütün itirazlarına rağmen bu fikre katıldı. Referandum yapacak olan riskli ülkelerden Çek Cumhuriyeti de Kasım 2006’ya kadar bir uzatma çağrısı yaptı. Simdilik 10 diğer ülke ise referandumdan kaçarak parlamentolarında metni onayladıysa da, yaşanan temsiliyet krizi karşısında bunun bir anlamı yok. Haziran’daki AB zirvesi nihayet metni „buza yatırma“ kararı aldı. Her ne kadar anayasa metni pratik olarak artık bir arşiv dokümanı düzeyine inmiş olsa da, bu tartışma AB projesinin ne olduğu, ve AB içinde farklı bir Avrupa için mücadele edenlerin algılanması açısından çok zengin bir zemin sunuyor. Fransa ve Hollanda’da oylama yapıldığı için göze görünür hale gelen emekcilerin yeni liberalizme karşı tepkisi aslında Avrupa’nın başka ülkelerinde de, Latin Amerika’da da Asya’da da bazen iktidar değişikliklerinde, bazen kitlesel eylemlerde küresel düzlemde ifadesini buluyor. Türkiye’de de, dünyanın başka bir yerinde de, „baska bir dünya mümkündür“ diyen herkes için önemli bu tartışmalar.

Tartisilmakta olan AB anayasası klasik bir anayasa olsaydı, iktisatçı halimle bir yazı yazmaya cüret etmezdim. Ama bu anayasa AB’de simdiye kadar imzalanmış bütün antlasmalarla uygulamaya sokulmuş olan liberal iktisat modelini tasma kazımak ve ilerletmek, alternatifleri ise imkansızlaştırmak isteyen, dolayısıyla da iktisadi yönüyle tartisilmesi önemli olan bir metin.

“Hayir“dan sonra yine birliğin işleyişini önceden olduğu gibi belirleyen Nice Antlaşması dahil diğer antlasmalarla yola devam edilecek. Kurumsal işleyişle ve karar almayla ilgili teknik maddelerin ayıklanarak, oylama sistemini değiştiren, bazı vetoları kaldıran bir önerinin yeni bir şekilde sunulması, belki ayrıca onaylanması yönünde bir adım atılabilir. İktisadi olarak ise AB’yi zorlu tartışmalar bekliyor: Yeni bütçe tartışmaları, yeni üye adaylarıyla pazarlıkların nasıl gelişeceği, İtalya’nın artan dış ticaret açıkları karşısında Avro’yu ciddi olarak sorgulamaya başlaması, hatta kapalı kapılar ardında Alman bürokratların da milli para birimlerine geri dönmeyi daha iyi bir fikir olup olmayacağını tartışmalarına dair fisiltelerin duyulmaya başlaması (Economist, 11 Haziran 2005)... Ama bunların hepsi anayasa oylamasında ifadesini bulan isyan karşısında tali önemde.

¹ İstanbul Teknik Üniversitesi ve Viyana Ekonomi ve İşletme Üniversitesi. Bu yazının kısaltılmış bir versiyonu Güncel Hukuk dergisinde yayınlanacaktır. Bu süreçte zihin acı tartışmalar için Filiz Kerestecioglu, Ahmet Tellioglu, Engelbert Stockhammer, Nikolaus Hammer’a ve Joachim Becker’e, verdikleri motivasyon için Oktar Türel ve Erinc Yeldan’a teşekkür ederim.

Liberal iktisadi çizgisini her fırsatta gururla vurgulayan haftalık dergi „The Economist“ referandum haberlerini kapakta „Marat’ın ölümü“ tablosuyla verdi. Fransız devrimci ressam Jacques-Louis David’in Fransız devriminin liderlerinden Marat’ın 1793’teki öldürülüşünü resmettiği tablo Economist’in editörlerine göre belli ki referandumun sonucunu iyi tasvir ediyor: homojenleşme yönünde bir AB hayalinin sonu... Ama her durumda anayasanın ölümünden sonra, anayasayı basından beri fazla kati bulan Economist’in önerisi çok acik: sosyal acidan bütün uyumlastırma cabalarının bir kenara bırakıldığı bir büyük acik pazarda malların ve yatırımların hareket serbestliğini yasalastırmaktan ibaret bir cerceve (Economist, 4 Haziran 2005). Avrupa solunun liberal olduğu için reddettiği anayasa bile liberallere çok geliyor belli ki.

Bu yazının amacı anayasaya liberalizmi yasalastırdığı için “hayır” diyen AB solunun eleştirilerini aktarmak. Daha sonra kitlesel hayır oylarının arkasındaki tepkileri tartışmak, ve bu tepkilere neden olan iktisadi gelişmeleri analiz etmek. Sonunda da “baska bir Avrupa” için mücadeleye devam edecek olan anti-kapitalist AB solunun gündemini aktarmak. Nihayetinde de bu tartışmaların Türkiye’deki sol ve AB tartışmaları açısından anlamına değinmek, ve alternatif bir mücadele stratejisinin “anahtar sözcükleri”ni sıralamak.

2 Madde madde „Hayır”

Hayır kampanyasını örgütleyen sol kanada göre anyasa yeni liberalizmin ve piyasanın egemenliğini, rekabetin prensiplerini “tasa kazıyor”. AB’nin modeli “sosyal piyasa ekonomisi” olarak tanımlanırken, sosyal sözcüğünün içinin boşaldığı ve sadece kulaga hoş gelsin diye piyasanın sifati olarak metinde yer aldığı ilerleyen sayfalarda ortaya çıkıyor. AB’nin iktisadi yönelişlerini şimdiye kadar belirleyen Maastricht Antlaşması, İstikrar ve Büyüme Pakti, Lüksemburg Stratejisi gibi belgeler ışığında bu büyük bir sürpriz değil gerçi. Sürpriz olan egemenlerin bunu anayasa metnine bile yazmaya ihtiyac duymuş olmaları. İlgili okuyucu anayasa metninin tamamına bütün AB dillerinde <http://europa.eu.int> sayfasından ulaşabilir. Cesitli özet bilgi ve propaganda malzemelerini asip da orijinal metne ulaşmak o kadar da kolay değil. <http://ue.eu.int/igcpdf/en/04/cg00/cg00087-re01.en04.pdf> adresi İngilizce metni veriyor.

Anayasa metni ekleriyle beraber 400 sayfadan uzun. Eleştirilere göre bilinen anayasalardan çok farklı bölümler ve sözcükler içeriyor. ATTAC’in (Finansal piyasalar ve kurumların demokratik kontrolü için uluslararası hareket) üyelerinden Lecourieux saymış: Anayasanın 202 sayfalık ana metninde „banka“ sözcüğü ve türevleri 176 kere, „piyasa“ sözcüğü 88, „ticaret“ 38, „rekabet“ 29, „semaye“ 23, „mal“ sözcüğü ise 11 kere geçiyor². Metnin içeriğini maddelerden alıntı yaparak tartışan Bernard Cassen, Le Monde Diplomatique’teki yazısında, anayasanın IMF ve DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) dokümanlarından kesilip yapılandırılarak yazıldığı hissi verdiğini yazıyor. Bu piyasa atıflarının esas yer aldığı bölüm „Birliğin Politikaları ve İşleyişi“ başlıklı üçüncü bölüm. Bu bölüm toplam 448 maddenin 322’sini içeriyor. Bu bölüm Fransa’da „Evet“ kampanyalarında bilinçli bir şekilde dislanmış, hükümetler ve medya bundan hiç söz etmeme taktiği geliştirmiş. Örneğin Avusturya’da da kendi anayasasına aykırı olmasına rağmen referandum yapmayı reddeden hükümetin, vatandaşları „bilgilendirmek“ için postayla evlere yolladığı anayasanın 56 sayfalık özetinde üçüncü bölüme yer verilmemesi rastlantı değil.

2.1 Yeni liberalizmin ve sermayenin anayasası

² Bernard Cassen, “Europe: no is not a disaster,” Le Monde diplomatique (aylık İngilizce baskı), Nisan 2005

Yeni liberalizmi anayasalastirmasi baglaminda „Hayir“ kampanyasi yürütenlerin en çok vurguladigi maddeleri Cassen³ anayasaya dogrudan referanslarla aktariyor: Daha birinci sayfada Birligin amaclari arasinda “rekabetci bir sosyal piyasa ekonomisi“ ve „serbest ve müdahalesiz rekabet“ vurgulaniyor (Madde I-3). Yine birinci bölümde AB'nin “temel özgürlüklerini” tanımlayan madde „insanların, hizmetlerin, malların ve sermayenin serbest dolasimi“ndan söz ediyor (Madde I-4). Fransız solu bu madde de insanların, mallarla aynı düzleme indirgeniyor olmasına itiraz ediyor. „Birligin Temel Haklar Bildirgesi“ni içeren ikinci bölümde ise „is hakkı“ yerine „ise angaje olma hakkı“ ifadesi yer alıyor (madde II-75). Sağlık hizmeti hakkı, bu hizmetler sunulduğu takdirde,erisim hakkı“na indirgeniyor (madde II-95).

Yasa metinlerine yabancı insanlar için başlangıçta önemsizmiş gibi görünen bu sözcük oyunları aslında önemli farkları ardında barındırıyor. „Is hakkı“ tanımı herkesin bir is sahibi olmasını toplumsal sorumluluğun alanında tanımlarken, „ise angaje olma“ veya „çalışma hakkı“ olarak çevrilebilecek yeni ifade, sadece çalışmak isteyen birine engel olunmamasını yasayla garanti altına alıyor. Bu oldukça tehlikeli bir değişiklik. Özellikle de daha sonra gelen ve „ise yerleştirme hizmetlerine erisim hakkı“ni ifade eden madde II-89'la beraber ele alındığında. ATAC-Fransa'nın başkan yardımcısı Susan George'un eleştirisi şöyle: Bu tanım „kisinin çalışma hakkı değil, iş arama hakkı olduğunu söylüyor. İş temel bir hak olarak ele alınmıyor. İş hakkı işsizlik sigortasının temelidir, dolayısıyla bu çok ciddi bir geri adım“ (Redpepper ile reportaj⁴, Haziran 2005).

Madde II-96'da yine başka bir tuzak ifadeye vurgu yapılıyor: „Birlik genel iktisadi çıkarı ilgilendiren hizmetlere erisim hakkını tanırlar ve buna saygı duyar...“. Dolayısıyla bu hizmetlerin var olacağına dair bir garanti yok. Dahası artık „kamu hizmeti“ yerine „genel iktisadi çıkarı ilgilendiren hizmetler“ sözcüğü kullanılıyor⁵. Sosyalist Parti içindeki muhalif kanattan Jean-Luc Melechon bu maddeyi şöyle yorumluyor: „Sosyal hizmetler sözkonusu olduğunda, ...(anayasa) onları ‚genel iktisadi çıkarı ilgilendiren hizmetler‘ olarak tanımlıyor. Her alanda, yeni liberalizm düne kadar bedava olan her şeyi dönüştürmeye çalışıyor: posta hizmetleri, eğitim, sağlık“ (Redpepper ile reportaj⁶, Mart 2005). Ve elbette „genel iktisadi çıkarı ilgilendiren hizmetler“in arzi serbest ve müdahalesiz rekabet kurallarına tabii (madde III-166). Akabinde madde III-167 rekabeti bozacak her türlü kamu sübvansiyonunu hizmetler de dahil her alanda yasaklıyor. Kamu hizmetleri artık kendinde bir hedef değil, amaç Avrupa ekonomisine katkıda bulunmak

Kadınların kazanımlarına karşı Katolisizmin zaferini belgelediği yönünde de çok tartışma yaratan noktalar var. Susan George temel haklar bölümünde kadınların birçok ülkedeki kazanımlarından söz etmeksizin sadece „yasam hakkı“nin ifade edilmiş olmasının bilinçli bir ihmâl olduğunu söylüyor: „Pek çok kadın bu bölümün, Portekiz ve İrlanda dahil kimi ülkelerde kürtaj ve kadınların kendi doğurganlığı üzerinde kontrol hakkı gibi hakların olmaması nedeniyle bu şekilde ifadelendirildiğini düşünüyor.“(Redpepper ile reportaj, Haziran 2005).

Bunun da ötesinde „temel haklar“a yönelik uygulamaların alanı da bölümün sonunda sınırlanıyor: „Bu bildirme anayasanın diğer bölümlerinde tanımlanmış olan güçleri ve görevleri değiştirmez“ (madde 111-2)! Cassen bu bildirgenin „açıkça toplumsal hakları

³ Bernard Cassen, Yukarıda sözü geçen yazı.

⁴ "Why French and Dutch citizens are saying NO", www.redpepper.org.uk/europe/x-jun2005-constitution2.htm

⁵ Bernard Cassen, Yukarıda sözü geçen yazı.

⁶ "A tale of two treaties, www.redpepper.org.uk/europe/x-jun2005-constitution.htm

uluslararası sermaye hareketlerinin ve serbest ticaretin ihtiyaçlarının boyunduruğu altına aldığını“ söylüyor.

Anayasa genişleme süreci açısından da yeni liberal projeyi yasalastırıyor. „Serbest ve müdahalesiz rekabeti“ dokunulmaz hale getiren anayasa iktisadi adaletsizliği ve eşitsizlikleri azaltmak hedefiyle AB capında yasa ve düzenlemeler geliştirmeyi de, olan yasalar arasında eşitlikçi yönde bir uyumlaştırmaya gitmeyi de imkansız kılıyor. Fransız akademisyen Samary’ye göre anayasa “esit olmayan unsurların, madde III-167’de belirtilen istisnalar dışında, devlet desteği olmaksızın piyasada rekabet edeceği bir büyük serbest piyasanın egemenliğini” tanımlıyor⁷. Anayasaya göre “yasam standartlarının anormal düşük olduğu bölgelerde iktisadi kalkınmayı desteklemek amacıyla yardım iç piyasayla tutarlı olarak değerlendirilebilir,” ama Samary ekliyor: “Bu zorunlu değil ve hiç bir kriter yok. Dahası madde III-168 komisyona bir üye ülkenin verdiği yardımın iç piyasa ile tutarsız olduğuna karar verme yetkisini veriyor.” Bu yaklaşım, tam tersine hükümetlerin sosyal politika alanında elini bağlayan bütçe ve borç kısıtları tanımlayan kriterlere benzer sözde istikrar kriterlerini kutsuyor.

2.2 “Aydınlanmış veya toleranslı bir despotizm”in anayasası

Karar alma sürecinde de “hayır” kampanyasını yürütenler tehlikeli unsurlara değiniyor. “Evet” kampanyasının vurguladığı Nice Antlaşması’nda Fransa ve Polonya gibi büyük ülkelerin temsilcilerine nüfuslarıyla ilişkisiz bir ağırlık veren maddelerin kalkmasının dışında, sözü çok edilmeyen maddeler de var. Malewski anayasanın birinci bölümündeki “Birliğin Kurumları ve Organları” ve birlik yetkisinin kullanımı ile ilgili alt bölümlere referansla, birliğin tek seçilmiş organı olan Avrupa Parlamentosu’nun yine tam yasama yetkisine sahip olmadığını belirtiyor⁸. Malewski’ye göre AB hep burjuva demokrasininin kurucu ilkesi olan yasama, yürütme ve yargı güçlerinin ayrılığı ilkesine aykırı işlemiştir, şimdi bu anayasa haline getirilmek isteniyor. “Avrupa Parlamentosu Avrupa yasalarını benimseyebilir, ama bunu sadece Avrupa Bakanlar Konseyi ile birlikte yapabilir; başka bir deyişle vetosunu kullanabilir. Yasamaya öncülük etme hakkı dahi yok. Yasaları bloke edebilmesine rağmen, onları öneremez. İnisiyatif doğrudan seçilmemiş organlara bırakılmaya devam ediliyor: Avrupa Konseyi’nin tanımladığı ‘oryantasyonlar’ ve ‘genel siyasi öncelikler’ çerçevesinde Komisyon (devlet veya hükümet başkanlarından oluşan komisyon), ve Konsey.” Malewski bu anayasanın “temsili demokrasini risklerinden kaçabilecek bir uluslararası aparat” ve “aydınlanmış veya toleranslı bir despotizm” tesis etmeyi hedeflediğini yazıyor. Hollanda’daki “Anayasaya Hayır Komitesi” sekreteri Wesselius Yesillerin işaret ettiği kısmi seffaflasmaya rağmen bu anayasaya göre de kararların komitelerde alınacağını ve bugün varolan binlerce farklı komitenin yine simdiki kadar denetime kapalı kalacağını belirtiyor⁹.

2.3 Silah sanayiinin anayasası

Alternatif bir Avrupa vurgusuyla soldan “hayır” kampanyası yürütenlerin dikkat çektiği başka çok temel bir nokta da askerileşme. Madde I-41-3’e göre “Üye devletler artan oranda askeri kapasitelerini arttırmayı üzerine alacaktır. ... savunma sektörünün endüstriyel ve teknolojik temelini güçlendirmek için ... savunma kapasitesi geliştirme, araştırma, iktisap ve silahlanma alanında bir Ajans (Avrupa Savunma Ajansı) kurulacaktır.” Malewski bu maddenin Avrupa silah tekellerinin yeniden yapılanmasını finanse etme ve ABD’yle rekabet edebilecek hale

⁷ Catherine Samary, “Europe: yes is not a triumph,” Le Monde diplomatique (aylık İngilizce baskı), Nisan 2005

⁸ Jan Malewski, “European Constitution: a new European absolutism,” International Viewpoint Online Magazine, Mayıs 2005, <http://www.internationalviewpoint.org>.

⁹ <http://www.redpepper.org.uk/europe/x-jun2005-constitution2.htm>

gelme hedefini anayasaya gecirdigini ifade ediyor¹⁰. “Dayanisma sarti” baslikli I-43 maddesi ise Birlige su yetkileri veriyor: “Birlik, üye devletlerin sinirlari dahilindeki terörist tehditi engellemek; demokratik kurumlari ve sivil halki herhangi bir terörist saldiridan korumak; bir üye devlete kendi sinirlari dahilinde, bir terörist saldiri durumunda, siyasi otoritelerinin talebi üzerine destek olmak için üye devletlerce saglanan askeri kaynaklar dahil, tasarrufundaki bütün araçlari harekete gecirecektir.” Malewski “terörist teriminin geleneksel olarak son zamanlarda çok geniş kapsamlı tanımlanması nedeniyle, anayasanın bu maddesinin bir Avrupa sivil savaşına yönelme yetkisi verecek şekilde yorumlanabileceği”ni ifade ediyor¹¹.

3 Hayir’in sinifsal ve siyasi anatomisi

Hayir oyu herseyden önce yeni liberalizme ve onun sonuclarina bir tepki. Bu ilk de degil. Danimarka 2002’de Maastricht Antlasmasını, İrlanda da 2001’de Nice Antlasmasını reddetmiş, ve bir süre sonra tekrar oylamaları talep edilmisti. İsvet’te de 2003’te referendumda Avro bölgesine giriş kararına karşı çıktı. Fransızlar ise zamanında Maastricht Antlasmasını kil payı onaylamisti. Aslında simdiki ayırım 1992 Maastricht Antlaşması oylamasındaki ayırımdan çok farklı değil: Le Monde Diplomatique o zaman için de oyların „zengin ve yoksul“ olmak üzere „iki farklı Fransa“ arasında bölündüğünden söz ediyor¹².

Secim sonuclarından sonra hem ulusal hem uluslararası medya adeta „Hayir“cileri karalarcasına, Fransa’da Le Pen ve Villiers, Hollanda’da Wilders gibi asiri sağ, yabancı düşmanı liderleri ön plana çıkarsa da, oyların siyasi ve sosyolojik ayırtması çok farklı noktalara işaret ediyor. Hayir kampanyasında aktif yer alan Smith’den aktarıyoruz¹³: „Fransa’da mavi yakalı işçilerin %81’i, beyaz yakalı işçilerin %60’i, „ara mesleklerin“ %56’si, işsizlerin %79’u „hayir“ dedi... „Hayir“ oranı 18-34 yaş grubunda %59, 35-49 yaş grubunda %65 iken, „evet“ sadece 65 yaş üstü grupta çoğunluk sahibiydi... Siyasi olarak ise sol seçmenin %67’si „hayir“ dedi - Komünist Partinin ve devrimci solun tamamı, ama aynı zamanda Sosyalist parti seçmenlerinin %59’u ve Yeşil seçmenlerin %64’ü. Siyasi eğilim belirtmeyen seçmenlerin ise %61’i „hayir“ dedi. .. Eger asiri sağın seçmenin %15’i olduğunu bir kenara koyarsak, bu demektir ki „hayir“in diğer %40’i solu destekleyenlerden ve tarafsızlardan geldi. Anket sonuclarına göre „hayir deyenler“ neden olarak Fransa’daki ekonomik ve sosyal durumu, özellikle de işsizlik ve antlaşmanın fazla liberal karakterini gösterdi. ...Dolayısıyla, “hayir“ diyenler sovenist, Avrupa karşıtı vs. oldukları için „hayir“ demediler. Yeni liberalizme ve onun Fransa ve Avrupa’daki tahripkar etkilerine karşı oy kullandılar.“ Fransa’da soldan hayir kampanyasının bileşenlerini Sabado şöyle anlatıyor¹⁴: „...toplumsal ve siyasal solun birleşik bir cephede hareketlenmesinin ürünü: Fransa Komünist Partisi, Devrimci Komünist Birlik, Sosyalistler ve Yeşiller arasındaki muhalifler (bu iki parti merkezi olarak “evet” kampanyası yapmış olmasına rağmen), İsci Mücadelesi (bu her ne kadar ortak kampanya yapmayı reddetmiş olsa da), ve en önemlisi binlerce sendikacı, aktivist, partizansız solcu kişiler...“ Bu süreçte Fransa’daki ATTAC’in ve yeni liberalizm karşıtı bir tür think tank olan Fondation Copernic’in çok belirleyici olduğu belirtiliyor¹⁵. Sendikaların militanlaşan mücadelesi, Mart ayında kamu ve özel kesimde çalışanların ücretler, iş güvencesi, çalışma koşulları için ve özellikle de 35 saatlik çalışma haftasını sulandırmak isteyen liberal saldırılara karşı bir günlük genel grevi, ve Subat’tan beri eğitimdeki liberal

¹⁰Jan Malewski, Yukarıda sözü geçen yazı.

¹¹ Bu konuda kapsamlı bir çalışma için bkz. Guglielmo Carchedi, “Baska bir Avrupa İçin: Avrupa’nın İktisadi ve Marksist Analizi, Verso, 2001 ve Ahmet Tonak’ın değerlendirmesi için, “Ab, Emperyalizm ve Ordu”, Birgün, 3.6.2005.

¹² Joachim Becker, “Radiografie des ‘Neins’,” Kurswechsel, Harian 2005.

¹³ Murray Smith, “No! – from the Left,” International Viewpoint, Haziran 2005,

¹⁴ Francois Sabado, “Approaching a turning point,” International Viewpoint, Nisan 2005,

¹⁵ LCR, “Left ‘no’ forces must continue to fight” International Viewpoint, News from the World, 2 Haziran 2005

reformlara karsi cok güçlü bir sekilde yükselen öğrenci hareketi belirleyici dinamikler olarak belirtiliyor¹⁶. 1995'teki büyük yeni liberalizm karsiti ayaklanmalar, 2003'teki emeklilik reformuna karsi kitlesel eylemlerden bu yana yasanan kısmi yenilgilerden sonra, sendikal hareket için de yeni bir dönüm noktasından söz ediliyor. Simdi umutlar sol güçlerin bu birliğinin devami yönünde.

Fransa'daki sonuçların görkeminden sonra Hollanda'da oyların dağılımı medyada iyice gecistirildi. „Anayasaya Hayir Komitesi“ baskani Willem Bos aktarıyor¹⁷: „Geliri düstükce ‚hayir‘ oyu verme olasılığı da artıyor. Medyan gelir ve asagısındaki seçmenin üçte ikisi ‚hayir“ dedi. ...Bir mahalle ne kadar yoksulsa, o kadar çok insan ‚hayir‘ oyu kullandı“ Siyasi dağılım açısından ‚evet“ çağrısı yapan sosyal demokrat Emek Partisi seçmenlerinin %55'i, Yeşil Sol partinin seçmenlerinin %48'i, AB taraftarı liberal D66 partisinin seçmenlerinin %45'i, iktidardaki Hristiyan Demokratların ise %20'si, sağ liberal VVD'nin %40'i anayasaya karsi oy kullandı. Asiri sağın ve küçük ortodoks protestan partilerin karsısında, hayir cephesinde soldan çeşitli sol grupların ve bireylerin birlikteliğinin ürünü olan „Anayasaya Hayir Komitesi“ ve Sosyalist Parti (SP) de yer aldı¹⁸. Hollanda'da sivil toplum örgütlerinin ise Fransa'dan farklı olarak ağırlıkla „evet“ kampında yer almış olması, kendi tabanlarıyla aralarındaki açığa işaret ediyor. Bos bütün bu süreçte Wilders'in anti-Türk, anti-Müslüman kampanyasının egemen bir rol oynamadığını, bunun sadece su andaki şekliyle var olan Avrupa'ya karsi bir kampanya olduğu yönünde geniş bir mutabakat olduğunu söylüyor. Aslında hemen referandum sonrası, anket sonuçları çok ilginç: Bugün seçim olsa SP'nin sandalye sayısı 13'ten 21'e çıkıyor. Wilders'in asiri sağ partisi ise bir koltuk kaybediyor.

Anayasaya „evet“ deyen kampta ise uluslararası kurumsal düzeyde Avrupa komisyonunun yanı sıra, Avrupa Sanayii ve İşveren Konfederasyonları Birliği yer alıyor¹⁹. Avrupa Sendika Konfederasyonu'nun (ETUC) önderlik kadrolarında oturan sendika bürokrasileri de imkanlarını anayasanın kazanımlarını savunmaya adanmışlar²⁰. Ama anayasayı kendi gerekleriyle savunan Tony Blair, anayasanın deregülasyon, esneklik ve piyasa rekabetini geliştirici bir çerçevede sunduğunu savunduğunda dedikleri kulaga daha inandırıcı geliyor²¹. Bu durumda Fransa'da olduğu gibi yerel bazda sendikalar ETUC bürokrasisinden kopuyor. Avrupa'nın partilerinin çoğunluğu (Hristiyan Demokratlar, Liberaller, Sosyalistler-Sosyal Demokratlar, ve hatta Yeşiller) anayasayı destekledi. Referandum yapan ülkelerdeki oyların anatomisi gösteriyor ki, Avrupa'nın siyasi ve sendikal yapılarıyla tabanları arasında büyük bir temsil krizi var²².

Bu temsil krizi ve sendikalardan toplumsal hareketlere kadar tabanda oluşan işbirliği, radikal partiler arası etkileşim ve sonunda gelen zafer gerçek bir dinamik ve hareketlilik yarattı. Örgütlü kesimler bunu yeni beklentilere ve olanaklara dönüştürmek için harekete geçmiş durumda. Fransa'da Devrimci Komünist Birlik (LCR) karsi kampanya sırasında ülke çapında oluşan, ve aktif çalışma yapan 1000'e yakın yerel komitenin devam etmesini ve ortak bir ulusal toplantı yapılmasını önerdi. Ayrıca Avrupa düzleminde de sadece anayasayı reddeden savunmacı bir çizgiyle yetinmemeyi, fakat onu hazırlayan anti-demokratik yoldan da

¹⁶ Murray Smith, „A new wave of struggles“ International Viewpoint, Mart 2005

¹⁷ Willem Bos, „Netherlands: a vote against neo-liberalism,“ International Viewpoint, Haziran 2005

¹⁸ „Evet“ kampanyası için bütçeden 4 milyon Avro ayrılmış. „hayir“ kampanyasına da 400 bin Avro verilmiş. Sol „Anayasaya Hayir Komitesi“ ise en aktif kampanya yapan grup olmasına rağmen sadece 30 bin Avro almış bu bütçeden. İlk baste kulaga hoş gelse de, solcular bu miktarın orantısızlığını eleştiriyor ve hükümetin kendi kampanyası için bütçeye böyle büyük ve adaletsiz bir yük getirmesine karsi. (Wesselius, Red Pepper).

¹⁹ Bernard Cassen, „Euroceptics unit,“ Le Monde diplomatique (aylık İngilizce baskı), Mayıs 2005

²⁰ Malevski, Yukarıda sözü geçen yazı.

²¹ Cassen, Yukarıda sözü geçen yazı.

²² Malevski, Yukarıda sözü geçen yazı.

ayrilarak, öncelikle bütün Avrupa’da yeni öneriler sekillendirmek için vatandaşların kurucu meclisler secmesini önerdi. LCR’in Avrupa soluna çağrısı da yönelisi tartışmak için acil bir Avrupa Sosyal Forumu.

4 Yeni liberalizme emekçiler neden karşı?

Emekçilerin endisesi çok elle tutulur gerekcelere dayanıyor: İssizlik, artan küresel rekabetin ve fabrikaların ucuz emek ve düşük vergi cenneti başka ülkelere gitmesinin ücretler üzerinde yarattığı baskı, özelleştirme ve sosyal güvenlik reformu planlarının sosyal hizmetler, emeklilik ve güvence açısından yarattığı endiseler. Ne eski haliyle AB, ne de daha fazla genişleme beraberinde hiç de iddia edildiği gibi refah artışı getirmede. Sözde İstikrar ve Büyüme Paketi ile hükümetlerin ekonomideki rolünü sınırlayan ve her şeyi piyasanın kirilgan kar güdüsünün insafına terk eden bütçe ve borç kısıtlamaları, enflasyon dışında hiç bir hedef gütmeyen sözde bağımsız, ama piyasalara bağımlı merkez bankası büyümenin durakladığı bir çok AB ekonomisine care üretmekten çok uzak.

Küresel yeni liberal kapitalizm düşük ücret, düşük talep, düşük yatırım, düşük istihdama dayalı bir kısır döngü yarattı. Bu kirilgan ortamda artık karlar maddi yatırımlardan çok, hareket imkanlarının daha geniş olduğu finansal yatırımlara yöneliyor. Ama fiziki yatırımlardaki gerileme ve finansallasma büyümeyi azalttığı oranda, istihdama da azaltıyor. Dünya’da sadece gelişmekte olan ülkelerde değil, gelişmiş kapitalist ülkelerde de büyüme oranları 1980’lerde 1970’lerden daha düşük. Fransa’da kar gelirlerinin milli gelirden aldığı pay 1980’de %28 iken, 2000’de %39’a, Almanya’da %30’dan %35’e, ABD’de ise %31’den %34’e çıkmış. Bu süreçte yatırımların milli gelire oranı ise Fransa’da %24’ten %20’ye, Almanya’da %25’den %22’ye gerilemiş, ABD’de de %20 düzeyinde duraklamış. Artan finansallasmayla gelen kirilganlık da bu durumu körüklüyor. Öte yandan, istihdam azalması ücretler üzerindeki baskıyı bir kez daha arttırıyor, ve talep yetersizliğini içinden çıkılmaz hale getiriyor. Artık sermaye kendi ürettiğini alamayan düşük ücretli işçilerin ürettiklerini satmak için sürekli yeni küresel pazarlar, ve yeni düşük ücretli üretim cennetleri aramak zorunda. Bu hem üretim döngüsü açısından kirilgan bir sistem, hem de toplumsal olarak mesruiyet krizlerine gebe. Bugün örneğin bir Slovak işçinin bir araba alabilmek için 55 ay çalışması lazım, Fransız işçinin ise 12 ay²³. Dahası sermayenin hareketliliği Fransız işçiyi sürekli Slovak işçiyeye daha yakın koşulları kabul etmeye zorluyor.

Fransa’da işsizlik %10’a ulaştı, Almanya’da da durum farklı değil. Avrupa’daki yüksek işsizlik oranlarının sorumlusu olarak sağcı liberal iktisatçılar güçlü sendikaları, işsizlik sigortasını, çalışma yasasını, katillikleri, yüksek vergi oranlarını gösteriyorlar. Oysa bu oranlar bugün 1960’lardakinden daha farklı değil veya daha çok emek aleyhine değişmiş durumda. O halde işsizlikteki artışın kaynağı bu değışkenler olamaz. Radikal iktisatçılar, karlardaki artışın rağmen Avrupa’da işsizliğin artışını yatırımlardaki duraklamaya, finansallasmaya, ve düşük ücretlere dayalı küresel liberalizmin kısır döngüsüne bağlıyor²⁴.

„Brüksel Konsensüsü“ piyasaların daha etkin çalışmasından söz ediyor. The Guardian yazarı Larry Eliot’un ifadesiyle bürokratlar bir „işletme danışmanlık firması“nin dilini kullanıyorlar: „Avrupa elitinin kitlesel işsizlik karşısındaki önerisi insanların daha uzun süre çalışması, daha az cömert ücretleri kabul etmeleri,“(Guardian Weekly, Haziran 10-16, 2005). Bunun sonuçlarının batıda ücretler, işsizlik ve gelecek güvencesi açısından yarattığı endiseler yeni

²³ Dorothee Bohle ve Bela Greskovits, “Capital, labor, and the prospects of the European social model in the East,” Central and Eastern Europe Working Paper 58, Central European University.

²⁴ Kapsamlı bir literatür ve ampirik analizler için, bkz. Engelbert Stockhammer, “European Unemployment: A Keynesian Approach,” Edward Elgar, 2004.

liberalizme yönelik tepkileri pekiştiriyor. Dogu Avrupa’da da durum farkli degil tabii. Son Eurobarometre anketi sonuclarina göre “AB’ye katilmak fayda getirdi mi?” sorusuna “evet” cevabi verenlerin orani Cek Cumhuriyeti’nde %42, Macaristan’da %48, Polonya’da %55²⁵. AB secimlerinde ortalama katilim oranininin %30 oldugu Dogu Avrupa’da önümüzdeki dönem kayitsizlik öfkeye dönürebilir.

Fransa’da iktidar 35 saatlik is haftasina saldirmaya, özellikle hizmet sektörünün Amerika’daki gibi rekabete acilmesi sonucu üç milyondan fazla yeni is yaratilabilecegini söylemeye devam ededursun, Fransa’da olduğu gibi doguda da insanlar köle emegine dayali bu süpermarket kapitalizminin yarattigi mutsuzluga isyan ediyor. Polonya’da önce kasiyer sonra da market müdürü olarak çalıştigi süpermarket zincirini, iscilere fazla mesai ödenmesini istediği için isten atıldıktan sonra dava ederek, ödenmeyen fazla mesai ücretlerini almayı basaran, dahası bu tür davaları desteklemek üzere bir dernek kuran Bozena Lopacka şimdi Polonya’da yeni Walesa olarak anılıyor²⁶. Dernege destek veren iş hukukcularının daha fazla esneklik için sermaye örgütlerine danışmanlık etmek yerine, işçi haklarının ihlallerine karşı mücadele ettiğini görmek umut verici. Bu kadarı paylaşmak istemeyen Fransızlar doğru icgüdülerle direniyor. Pazar günü alış veriş yapmak yerine, kendisiyle benzer ücreti alan süpermarketteki kasiyerle aynı gökyüzünün altında aynı kirlarda yuruyuş yapılabiliyor olmak çok daha insani bir hayat. ABD’nin düşük ücretlere, kötü çalışma koşullarına, güvencesizliğe, biriken bireysel borçlara dayali ekonomisi Amerikan rüyasının hem insani hem de iktisadi olarak kirilganlığını gösteriyor. Ama AB sermayesi de küresel rekabetin baskısı altında kendi devletini tarihe gömmek için savaşıyor. Artık kapitalizm içinde emekçiler için yeni bir rüya yok. Fransa’daki işçiler Polonya’daki işçilerle beraber mücadele etmeye başladıklarında çözümünü bulacaklar. Besinci bölümde bu noktaya tekrar geri döneceğiz.

4.1 Bolkestein Hizmetler Direktifi: İşçi haklarına başka bir yeni liberal saldırı

Bu süreçte anayasaya paralel olarak tartışılan, hayır oylarını tesvik eden, ve bütün AB capında sendikaların büyük direnciyle karşılanan başka bir yeni liberal yasalastırma cabası da komisyonun İç Piyasada Hizmetler üzerine Direktifi oldu. Adını öneri sahibi olan aslen Hollanda’lı eski Avrupa komiserlerinden Bolkestein’den alan tasarı hizmetler alanında da tıpkı mal ticaretinde olduğu gibi tek bir AB pazarı oluşturmaya hefeliyor. Temel prensibi şu: AB’de bir ülkede hizmet sektöründe faaliyet gösteren bir firma, bu ülkenin kuralları temelinde başka bir AB ülkesinde de hizmet sunabilmeli. Basta gümrük birliği kavramının basit bir genişlemesi gibi görünen bu “orijin ülke” prensibi gelişmiş çalışma yasalarına sahip ülkelerdeki çalışanların haklarını tehdit ediyor. Young aslında bu mekanizmanın daha direktif yasalasmadan bile nasıl işlediğine dair güzel bir örnek veriyor²⁷: İrlanda Feribotlarında sendikali İrlanda işçileri yerine, taseron bir şirket aracılığıyla kiralanan düşük ücretli Dogu Avrupalı işçiler. Başka bir örnek de İsveç’ten: Aralık 2004’te bir Latviya firması Stockholm’da bir okul yapmak üzere kamu ihalesini kazanmış, ve kendi işçilerini getirip, yerel çalışma yasasını hiçe saymış²⁸. Hizmet girdilerinin maliyetlerini düşürmek isteyen zengin ülkelerdeki firmalar için de, düşük ücretle ve kötü çalışma koşulları altında işçi çalıştırabilen ülkelerdeki firmalar da bu direktifi pek istese de, sendikaların protestolarının ve Fransa referandumunun baskısı altında Mart’taki Avrupa Konseyi toplantısında direktif bir süreliğine rafa kaldırıldı. Economist bunu diğer ülke yöneticilerinden Chirac’a karşı bir jest olarak yorumlamıştı (Economist, 26 Mart, 2005), ama jest işe yaramadı doğrusu. Anayasa

²⁵ Agnes Streissler, „Die neuen Mitgliedstaaten: Fairness und Kooperation sind gefragt,“ Arbeit und Wirtschaft, 5, 2005.

²⁶ Solidaritaet, “Die Ratten spuren nicht mehr,” Haziran 2005.

²⁷ Brendan Young, “Then there were 25,” International Viewpoint, Subat 2005.

²⁸ Cassen, Yukarda sözü geçen yazı.

referendum sürecinin kendisi dahi aslında yeni liberal gelişmeleri AB capında bir an için de olsa duraklatmayı basardı.

Buna karşı LCR'in geçen başkanlık seçimlerinde %5'e yakın oy alan adayın genc postacı Olivier Besancenot Nisan ayındaki kitlesel bir toplantıdaki konuşmasında şöyle diyor: „Biz her ülkenin yasasındaki en iyi unsurları almak istiyoruz, ki herkes bundan yararlı olsun. Çünkü tek paylaşmamız gereken şeyin yoksulluk olması için hiç bir neden yok. Bizim projemiz kelime kelime Bolkestein'in önerdiğinin tam tersi. Elektrik şirketi Bolkestein'in elektrigini kesmiş, çok da iyi etmiş. Umarım posta çalışanları da yakında posta kutusuyla ilgilenirler.”²⁹

4.2 AB genişlemesi, yeni liberalizm ve sol cevap

Avrupa'nın doguya doğru genişlemesi ücretler ve çalışma koşulları açısından “dibe doğru yarı” şeklinde yaşanan küreselleşme sürecinin bir parçası olarak gerçekleşti. AB'nin mevcut genişlemesi 1980lerde İspanya, Portekiz ve Yunanistan'a doğru güney genişlemesinin aksine, sermayenin yeni liberal atalarının bir parçası. Dolayısıyla Dogu Avrupa bu süreçte kendisini sosyal damping ve vergi dampingine dayalı bir „fiyat kırıcı“ pozisyonunda buldu. Bu ülkelerin gelişmelerine yönelik AB capında yeterli finansal destek verilmemesinin ve uyumun piyasaya terk edilmesinin doğal sonucu oldu. Güney genişlemesinde harekete geçirilen fonlar artık yok. Fonların miktarı azalırken, bunlardan yararlanması gereken ülke ve insan sayısı artıyor. 1987'den 1992'ye kadar iki kat artmış olan uyum desteği fonları, şimdi 2000-06 dönemindeki AB GSMH'sinin %1.24'ü düzeyindeki bütçe bile 2007-13 için %1'le sınırlandırılıyor³⁰.

Bu durumda eski ve yeni üye ülkelerin sermayelerinin tercihleri hangi ülkenin ne kadar yatırım çekeceğini belirliyor. Dogudaki düşük ücretler, daha uzun çalışma süreleri ve daha örgütsüz işçiler sermayenin kararını belirliyor. 2000-1 döneminde imalat sanayiinde ortalama aylık brüt ücret doguda yaklaşık 394 Avro iken, batıda 1930 Avro³¹. Ortalama haftalık çalışma süresi doguda 43 saat, batıda 37.7 saat. Sendikalaşma oranı doguda özelleştirmelerle beraber 2000'de %26'ya düşmüş. Batıda da bu oranlar düşmüş bile olsa, düşüş çok daha az ve 2000 itibarıyla %48 düzeyinde. Toplu sözleşme kapsama oranı, pazarlığın sektör değil firma düzeyinde yapılıyor olması, grevde geçen gün sayısı açısından da durum böyle.

Dahası şimdi bir de vergi indirim savaşları söz konusu. Yeni üye ülkelerden Baltık üyeleri daha 1994'ten itibaren kişisel gelir vergisinde ve kurumlar vergisinde tek ve çok düşük (Estonya'da %26, Latviya %25, Litvanya %33) bir oranda vergi alma politikasını benimsemişti. 2004 yılında yeni birlik üyelerinden Slovakya %19'luk oranla bu yarışa katıldı. Birlik dışında Rusya, Romanya, Ukrayna, Gürcistan ve Sırbistan'da 2001-2005 döneminde yürürlüğe giren %12-16 arasında değişen daha da düşük oranlar da mevcut (Economist, 16 Nisan 2005). Slovakya, Polonya, Macaristan veya Çek Cumhuriyeti'nden birinde bir fabrika kurmak isteyen Hyundai'nin kararında vergi oranlarının oynadığı rol, Polonya'nın merkez sağ muhalefet partisinin de %15'lik vergi oranını önermesine yol açtı³². Bunun sınır komşusu Slovakya için iyi haber olmadığı kesin. Dahası vergilerdeki bu düzenlemeler bütün AB ülkelerini tehdit altında bırakıyor.

²⁹ Olivier Besancenot, “Why a French no vote will be a victory for the left,” International Viewpoint, Mayıs 2005

³⁰ Samary, Yukarıda sözü geçen yazı.

³¹ Bu ve bu paragrafta verilen istatistikler için bkz. Bohle, D. ve Greskovits, B, yukarıda sözü geçen yazı.

³² Bohle, D. ve Greskovits, B.

Economist'e göre (30 Nisan, 2005) genisleme AB'nin en basarili politikasi oldu. Yeni üyeler kitaya ekonomik dinamizm getirdi, ve AB sınırlarında baris ve refahın artmasını sağladı. Economist üyeliği yakın veya uzak gelecekte düşünülen Balkan ülkeleri ve Türkiye için de aynı şeyin düşünülebileceğini söylerken benzer, hatta daha da kötü ücret ve çalışma koşullarına gönderme yapıyor olmalı.

Ama sermayenin emekçileri birbirine rakip yapma stratejisi sadece eski ve yeni Avrupa arasında değil. Macaristan otomotiv ve elektronik sektöründe iki yabancı firmayı Romanya'ya ve Çin'e kaptırdı³³. Çin'de ücretler Almanya'nın %5'i düzeyinde. Bu fark artık pazarlık için bile alan bırakmıyor, ve sermaye hiç tehdit dahi etmeden gidiyor bazen. Bu hareketliliği olanaklı kılan bir faktör de yabancı firmaların üretim işçilerini dahi taseron bir firma aracılığıyla çalıştırıyor olmaları, ve dolayısıyla hiç bir yasal yükümlülük tasimiyor olmaları.

Bu süreçte işsizliğin arttığı batıdan gelen haklı tepkileri kimin siyasallaştırdığı tepkinin yöneldiği hedefi de belirliyor. Bu konulardaki tepkiyi asiri sağ örgütlediğinde ifade Doğu Avrupa karşıtı, genisleme ve entegrasyon karşıtı, Türkiye karşıtı, hatta AB karşıtı ve ulusalcı olurken, enternasyonalist, anti-kapitalist sol örgütlediğinde tepki piyasanın düzenine karşı bir ifadeye kavuşuyor. Hollanda'daki sol "Anayasaya hayır komitesi'nin başkanı Bos şöyle söylüyor: "Bizim hayirimiz ne Avrupa'ya karşı ne de milliyetçi bir hayır. İslam karşıtı bir hayır hiç değil... Bizim hayirimiz demokratik, sosyal, feminist ve yeşil başka bir Avrupa için bir evet. Böyle bir Avrupa gerekli ve mümkün..."³⁴ Altına imza etmemek mümkün mü?

Aslında Fransa'da da başlangıçtaki havaya milliyetçi endişeler damga vurmaya çalışmış. Sabado şöyle anlatıyor³⁵: „Başlangıçta tartışılan entegrasyon veya Türkiye meselesi idi. Reaksiyoner sağ ve milliyetçiler toplumda ırkçı ve tepkisel bir hareketi açığa çıkarmak için bu meseleyi ortaya attı. Artık Türkiye'den kimse söz etmiyor.“ Olivier Besancenot yukarıda da sözü geçen konuşmasında „hayır“ın Türkiye karşıtlığı ile ilgisi olmadığını özellikle vurguluyor ve „finansal ve ekonomik değil, sosyal ve demokratik olan yeni uyum kriterleri ile başka bir Avrupa“ kurmanın mümkün olduğunu söylüyor.

Sosyal uyum kriterleri, ücret, istihdam, kamu hizmetleri, sosyal koruma anlamında sosyal dampingi önleyecek ve sosyal adaleti tesis edecek kriterler. Almanya'dan bir grup entelektüelin (aralarında Gunter Grass, Jürgen Habermas'ın da olduğu) anayasaya „evet“ çağrısı yapmasına karşı, „Avrupa Antikapitalist solu“ içindeki partilerle ilişkili çeşitli ülkelerden bir grup felsefeci, siyaset bilimci ve ekonomist, ortak imzalarıyla yazdığı mektupta, bu kriterlerin yeni genişlemelerin pazarlık temelini oluşturmaları gerektiğini, ancak her türlü devlet müdahalesini yasaklayan anayasanın bu kriterlere uyum için gerekli girişimlerin platformunu ortadan kaldırdığını iddia ediyor³⁶.

Avrupa solu genişlemenin emekçileri birbiriyle rakip kılan bu yeni liberal karakterine itiraz ediyor. Bu yönüyle solun eleştirisi aslında emekçilerin uluslararası dayanışmasını örgütlemeye yönelik bir adım. Becker batıdaki eleştiriye bu anlamda Doğu Avrupa'da da medyada haksızlık edildiğini ve „hayır“ın „doguya doğru genişlemeye geç bir itiraz“ olarak

³³ Bohle, D. ve Greskovits, B.

³⁴ Willem Bos'la reportaj, "Campagne tegen de Europese Grondwet: Meer dan nee alleen," Grenzeloos, 10.5.2005, www.grenzeloos.org

³⁵ Sabado, Yukarıda sözü geçen yazı.

³⁶ „Avrupa antikapitalist solu“ adı altında bir süredir bir araya gelen koordinasyonda Portekiz, İspanya, Luxemburg, Fransa, Danimarka, İngiltere, Galler, İskonya ve İsviçre'den radikal sol partilerin yanı sıra Türkiye'den de ÖDP var. Bu partilere mensup, aralarında Alex Callinicos ve Daniel Bensaid'in de bulunduğu altı imzalı mektup için bkz. „Why our German friends are wrong on EU Constitution,“ International Viewpoint, Mayıs 2005.

yorumlandigini söylüyor³⁷. Bu haksizligin anti-komunist liberal basinin AB'nin radikal soluna yönelik bilincli bir yok sayma girisimi oldugunu düşünmek için de yeterince sebep var.

Aslında Türkiye'de de medyanın radikal sağın yükselisini her fırsatta aktarırken veya Almanya'da Hristiyan demokratların Türkiye'nin tam üyeliğine karşı söylediği her şeyi haber yaparken, en azından bugünkü somut durumda kitlesel ve dinamik bir varoluş gösteren radikal solu yok sayması Doğu Avrupa'daki tepkilere benzer. Daha mütevazı ama bu asimetriyi bence ilginç ve eğlenceli bir şekilde yansıtan bir örnek de Avusturya'dan: Milliyetçi, yabancı düşmanı parti, Avusturya Özgürlük Partisi'nin (FPÖ) yeni lideri Strache³⁸ Mart 2005'te Viyana'nın bütün mahallelerinde reklam panolarını dev boyutlu „Viyana'nın İstanbul olmasına izin verilemez“ afisleriyle donattığında, bu Türkiye'de yerli basında yer alıyor. Ama ona karşı solcu haftalık kültür dergisi Falter, Strache'yle dalga geçip: „Neden olmasın?“ diye bir kutu yaptığında, ya da solcular kendi mütevazı imkanlarıyla sokaklara „Viyana'nın Klagenfurt olmasına izin verilemez“ afisleri yapıştırdığında bu da Türkiye'de basında yer buluyor mu?

5 Sınıf mücadelesinde „kartlar yeniden karıştırılıyor“: AB ve Dünya solu

„Hayır“dan sonra artık Fransız Michel Rousseau'nun deyişiyle „kartlar yeniden karıştırılacak³⁹“. Avrupa anti-kapitalist solu genişlemenin emekçileri birbiriyle rakip kılan bu yeni liberal karakterine itiraz ediyor ve emekçilerin uluslararası örgütlenmesini hedefliyor. „Hayır“la beraber uluslararası bir mücadele gündemi için öne çıkan öneriler şöyle⁴⁰: sosyal ve demokratik hakları yukarıya doğru uyumlaştıracak bir Avrupa; ücret, istihdam, kamu hizmetleri, sosyal koruma anlamında sosyal dampingi önleyecek ve sosyal adaleti tesis edecek sosyal uyum kriterlerinin tanımlanması; istenilen değişikliklerin durdurulması; Avrupa çapında bir asgari ücret; 35 saat çalışma haftası; AB'de ortak bir sermaye vergisi; Avrupa çapında sosyal hizmetler geliştirilmesi; kamu hizmetlerinden kaynaklı borcun silinmesi; bütün kadınlara kürtaj hakkının sağlanması; bütün yabancı yerleşiklere eşit hakların tanınması; Güney'e barış; NATO'ya ve yeniden militerleşmeye arkasını dönebilecek bir Avrupa.

Radikal sol bunları önerirken kapitalizmin sınırlarının dışına çıktığının bilincinde. Kapitalizmin bir sınırı olduğu ve bütün yapılabilecek şeyin bu sınırlarda bazı değişiklikler yapmak olduğu şeklindeki bakış açisine de topyekün karşı. Ufkumuz o kadar sınırlı ki yasaların getirdiği hakları bile bazen görmüyoruz. Olivier Besancenot „nasıl bir sol“ sorusuna şöyle cevap veriyor: „Bazen sadece yasaları uygulayacak bir sol: örneğin boş evlere el konulmasına olanak veren yasayı.“ Uluslararası gündemlerinin yanı sıra ulusal düzeyde de Fransa'da LCR'in „Hayır“ın rüzgarıyla dile getirdiği acil bir talep herkese 300 Avro ücret artışı. Çok mu yüksek? Hedefleri sunu düşündürdü insanlar: „Belki de esas yüksek olan karlar. Belki de sömürünün olmadığı başka bir dünya gerek.“

Bugünün güncel, yakıcı sorunlarından yola çıkan, bugünden uğruna mücadele edilebilir olan, ama öte yandan kazanılacak olsalar kapitalist sistemi dinamitleyecek olan, dolayısıyla da kapitalizm içinde gerçekleştirilemeyecek olan talepler bunlar. Yani piyasa rejimi ve üretim

³⁷ Becker, Yukarıda sözü geçen yazı.

³⁸ 1999 parlamento seçimlerinde rekor oylar alarak hükümet ortağı olan milliyetçi, yabancı düşmanı parti, Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ) daha radikal sağcılarla pragmatistler arasında ikiye bölündü. Strache radikal kanadın temsilcisi ve partiyi FPÖ adıyla devam ettiriyor, ama partinin eski lideri Haider etrafında partinin çoğunluğu yeni bir parti Avusturya Gelecek Birliği (BZÖ) etrafında birleşti.

³⁹ Michel Rousseau, „Nein und die Karten werde neu gemischt,“ Die Linke, Nisan 2005, 7.

⁴⁰ LCR, „Left 'no' forces must continue to fight“ International Viewpoint, News from around the World, 2 Haziran 2005. Ayrıca bu konuda bkz. Yukarıda sözü geçen mektup. „Why our German friends are wrong on EU Constitution,“ International Viewpoint, Mayıs 2005.

araclarinin özel mülkiyetine dayali bir iktisadi sistem icinde gerceklestirilemeyecek talepler. Dolayisiyla günlük ihtiyaclarindan yola cikarak, calisan kitlelerin zihinlerinde baska bir düzen tahayyülüne dogru köprü olusturacak talepler bunlar. Örneğin asgari ücret kapitalist sosyal refah devletlerinde gecerlidir, ama ayni asgari ücreti hem Fransiz, hem Alman ama hem de Slovak isci icin talep etmeye basladiginizda, bu ücretin ancak bambaska bir düzende elde edilebilecegi cekar ortaya. Bu talep, ülke bazinda farkli asgari ücretlerle beraber, ortak ücret artisti talebinin de ötesinde. Farkli ücret düzeylerini veri alip, artislar icin ortak sendikal pazarlik yapma önerisi bu kosullar icin cok ileri bir talep olsa da, anti-kapitalist sol ücret düzeylerinin yakinsamasi talebini de yükselterek sinif hareketi icinde baska bir enternasyonalist yönelise isaret edecektir. Esasen zengin ve yoksul ülkelerdeki farkli emekci kesimleri bir araya getirebilecek dayanisma düzlemi de ancak böyle bir taleple mümkün. Bu talebin isaret edecegi düzen, üretim araclarinin toplumsal mülkiyetine, katilimci ve demokratik bir plana dayali, emekcilerin yöneten oldugu, uluslararası düzeyde de esitligi hedef alan bir sosyalizm.

„Avrupa antikapitalist solu“ nasıl bir toplum icin mücadele ettiklerini özetliyor⁴¹: „asagidan yukari öz-yönetime dayali, sömürünün olmadigi, kadinlarin ezilmedigi, gezegeni tehdit eden bir ‚büyüme modeli‘ yerine sürdürülebilir bir kalkinma modeline dayali sosyalist, demokratik bir toplum.“

Bu durus AB anayasasına neden „evet“ denmesi gerektiğini „gerçekci devrimci“lik tanimiyla temellendirmeye calisan Toni Negri⁴² gibi solcularin yaklasimindan da, sosyal demokrasiden de cok farkli. Kartlar yeniden karistiginda ortaya 1960’ların „Altın Çağ“ının bir tekrarının cikmayacağı kesin. Sermayenin güçlü taraf oldugu küresel kapitalizm döneminde, sinif mücadelesindeki güc dengeleri toptan degismeden emekciler kazanimlarini ilerletemez ve hatta koruyamaz. Bu kosullarda böylesi bir toptan degisme ise yeni bir toplumsal uzlasmaya degil, devrimci dönüşümlere gebe olur. AB sol sosyal demokrasisi de, „gerçekci devrimcileri“ de AB’nin iktisadi gücünü ve genis ic pazar imkanlarini genislemeci, Keynesci, para ve maliye politikaları uygulamak icin kullanmayı umdular hep; bu konuda AB onlari hayal kırıkligina ugratsa da, simdi „hayır“in verdigi rüzgarla bu umudu yükseltmeye devam ediyorlar. AB disina yönelik korumaci, kapali, sermaye ve mal hareketlerinin tekrar kontrol edildiği, devletin etkin rol oynadığı bir ekonomide kapitalizm ici bir sosyal mutabakat ve refah devletini tekrar yesertmek istiyorlar⁴³. Öte yandan bu grubun cogu gerçekci olmak adina, AB’yi bir zenginler kampi olarak tanımlamaya devam etmek istiyorlar ve bu nedenle Romanya, Türkiye gibi daha yoksul ülkelerin katilimini AB’nin tasiamayacağını söylüyor, ve hatta örtük olarak dogu genislemesinin de sorunlu oldugunu kabul ediyorlar. Bu noktada gerçekci olmayi secen sol sosyal demokratlar aslında ABD’den, Çin’den, Hindistan’tan gelen küresel rekabet karsisinda kendi sermayelerini dizginlemenin de ne derece güc oldugunu neden görmek istemiyor acaba? Neden kendi önerilerinin dahi cok daha boyutlu bir küresel devrimci dönüşümü gerektirdigini kabullenmiyorlar? Neden yükselen sinif ve devrimci hareketi sinirlar icine hapsetmek istiyorlar?

Aslında kartlar Avrupa’nin baska yerlerinde de karismaya basladi. Almanya’da Schröder’in özellikle issizlik sigortasinin kime, ne süreyle, hangi kosullar altında ve ne miktarda verilecegi ile ilgili getirdigi bir cok kisiltama ile emekcilere yönelik gelistirdigi saldiri, ve bu

⁴¹ European Anti-capitalist Left, “Another Europe is possible! No to the multinationals’ constitutuion,” International Viewpoint, Ocak 2005.

⁴² bkz. Salvatore Cannavo, “Toni Negri in favour of free-market competition,” International Viewpoint, News from around the World, Haziran 2005.

⁴³ Ilginc iki yazi icin bkz. Ewald, Nowotny, “EU-Verfassung: Warum nicht fliegen?“, Die Presse, 13 Haziran 2005. Larry Eliot, „Monster turns on ist creators,“ Guardian Weekly, Haziran 10-16, 2005.

arada issizlik oranlarini asagi cekmek icin aktif hic bir makro iktisadi politika uygulamamis olmasi SPD'yi geleneksel kalesi olan eyalette yenilgiye ugratti. Simdi genel secimler icin aralarinda SPD'nin önceki lideri Oskar Lafontaine'in de yer aldigi sol sosyal demokratlar⁴⁴, eski Dogu Almanya'da güçlü olan Demokratik Sosyalizm Partisi ile bir secim blogu olusturmaya hazirlaniyorlar. Solun hep Isci Partisi'nin gölgesinde kaldigi Ingiltere'de ise savas karsiti eylemlerin ürünü olan Birlik Koalisyonu-Respect,⁴⁵ Ingiltere'nin anti-deokratik secim yasasina ragmen, 1945'ten bu yana meclise, Isci Partisi disindan giren ilk solcu milletvekilini soktu. Londra dahil bazi bölgelerde %38.9 (Bethnal Green ve Bow), %27.5 (Birmingham Sparkbook ve Small Heath) gibi yüksek oylar alan Respect'in ilginç basarilarindan biri de savas karsiti eylemler sirasinda genc Müslüman topluluktan önemli katilimlari icine cekebilmesi, dahasi bunlari acicca sosyalist olan secim propagandasi sirasinda da icinde tutmayi basarabilmesi. Bu elbette müslüman cemaati kendi militan devsirne alani olarak gören kökten dincilerin tepki ve saldirilarina da maruz kalmis.

Simdi Avrupa solunun önünde siyasi olarak hem yeni bir radikallesme ve kitlesellesme dönemi, hem de uluslararası koordinasyon olanaklari acilmis durumda. Avrupa-Antikapitalist Sol koordinasyonunun süreklilik kazanmis olmasi ve Avrupa Sosyal Forumu'nda yükselen tartismalar, Italya'daki Komünist Yeniden Yapilanma Partisinin (PRC) daha 2002'de yaptigi cagrinin isaret ettigi zorluklara ragmen bunun ipuclarini veriyor⁴⁶. Bu bir araya gelisin zemini partilerin yani sira, yillardir dünya capinda büyüyen ATTAC, IMF ve Dünya Bankasi'nin 50. yil dönümünde baslatilan „50 Yil Yeter“ Kampanyasi, Üçüncü Dünyanın Borclarinin Iptali Kampanyasi, Avrupa Yürüyüşleri, Dünya ve Avrupa Sosyal Forumlarında kendisini bulan kitlesel hareketlenmeyle de kuruluyor. Avrupa capinda yerel düzeyde olusan direnis hareketlerinin uluslararası bir koordinasyona kavusmasinin yaratacagi ufuklar kritik önemde. Çok önemli bir konu da solun sendikal alanda da ETUC bürokrasisini asip uluslararası bir koordinasyon yaratabilmesi, ortak bir pazarlik platformu olusturma, ortak asgari ücret, 35 saatlik calisma süresi gibi mücadele eksenlerini sol partilerin talebi olmaktan cikartabilmesi.

Avrupa'da anti-kapitalist solun gündemini cogunlukla AB capindaki stratejileri baglaminda konustuk, ama vurgulanmasi gereken bir nokta da su: Bu zenginler kampindan ibaret bir AB mücadelesi degil. Sermayenin, uluslararası ticaret tekellerinin hareketlilikini sinirlendirmek isterken arzu ettikleri, dünyanın geri kalanina karsi kendi toplumlarinin refahini arttirmak degil. Bu hareketler kendi mücadelelerini Brezilya'da, Arjantin'de Venezuela'da, Uruguay'da, Boliviya'da ve dünyanın diger yerlerinde yükselen devrimci dalgayla ayni birlesik cephe icinde görüyorlar. Üçüncü dünyanın borclarinin yüksek faizler yüzünden coktan kat kat geri ödenmis oldugunu, sermaye hareketlerinin vergilendirilmesi sonucu olusturulacak bir fonun dünya vatandaslari lehine bir kalkinma fonunda toplanmasini savunduklarında, yeni liberalizme ve küresel kapitalizme karsi ortak bir dayanisma ve mücadele cephesi ilan ediyorlar. Avrupa'da böyle bir sol kurumsal olarak daha güçlü olsaydi, Arjantin tarihin en büyük borç silme operasyonunu gündeme getirdiginde Avrupa bankerleri simdiki kadar dahi direnebilirler miydi? Ayni hükümet Arjantin'de kriz sonrası isgal edilen fabrikalardaki iscilere karsi sermayenin cikarini korudugunda, bu iscilere Avrupa'dan bir finansal destek gitse ne olurdu? Amerika'nin Venezuela'ya yönelik darbe girişimleri bu kadar fütursuz olabilir miydi? Brezilya'da Emek Partisi (PT) iktidara gelmeye hazirlanirken

⁴⁴ SPD'den ayrılan sol sosyal demokratların olusturduğu Is ve Sosyal Adalet için Secim Alternatifi (WASG)'ne nihayet SPD'yi bölme endiselerini bir kenara birakan eski başkan Lafontaine de katildi.

⁴⁵ “Saygi Esitlik Sosyalizm Adalet Çevre Toplum Sendikacilik“ sözcüklerinin Ingilizce'de ilk harfleri bir araya gelince “saygi” anlamina gelen “Respect” sözcüğü girişime adini veren kisaltmayı olusturuyor: “Respect Equality Socialism Baris Çevre Community Trade unionism”. <http://respectcoalition.org>

⁴⁶ Pierre Rousset, “New successes, new challenges,” International Viewpoint, Subat 2005. Francois Vercammen, “Towards a European left party,” International Viewpoint, Aralik 2002. Francois Sabado, “Building broad anti-capitalist parties – a necessary step,” International Viewpoint, Aralik 2004.

finansal sermayenin tehditi bu denli kritik bir rol oynar mıydı? Amerika kendi krizini asmak için baslattığı savası bu kadar kolay yürütebilir miydi? Arjantin bu durumda bile borç silme operasyonunu basardı. Venezuela'da emekçiler ABD'nin burnunun dibinde yoksuldan yana bir dönüşümü savunmaya ve yürütmeye devam ediyor. Ama bir de çok uluslu şirketlerin anavatanlarında, AB'de ve hatta ABD'de de emekçiler seslerini yükseltmeyi basardıkça küresel kapitalizmin sığınakları giderek azalmaya başlayacak.

Bunlara „gündüz düşleri“ demek mümkün. Ama egemenlerin denetimi altındaki medyanın yaşanan bütün köklü hareketlenmeleri caresiz, cahil, gerici veya diktatoryal bir tepki olarak göstermesine karşı biraz daha uyanık olmakta fayda yok mu? Kuskusuz “Devrim televizyondan gösterilmeyecek”⁴⁷. Tıpkı Venezuela'da olduğu gibi, Avrupa'da da emekçilerin ve devrimcilerin „hayır“ı sağcı tepkiler arasında yok edilmeye çalışılacak. Ama tarih yazılmaya devam ediyor.

6 Türkiye mi Türkiye'li emekçiler mi?

Bu çerçevede Türkiye solu da hangi güçlerle beraber nasıl bir AB'ye dahil olmak için mücadele edeceğine karar vermeli. Şimdiye kadar sermayenin projesi olarak gelişen Türkiye'nin AB üyeliği projesi küresel sermayenin yeni liberal projesinin parçası. En ateşli destekleyicileri Avrupa'nın büyük sermayesi, Avrupa Sanayicileri Konferansı. Türkiye'deki büyük sermaye güçleri de bunu istiyor. Şimdi Türkiye'nin üyeliği elbette zorlaştı. AB'de kapitalizmin pragmatik partileri bir yandan kendi seçmen kitlelerinin öfkelerini dindirmek için müslüman ve yoksul ülkeye hayır demeyi seçerken, diğer yandan da sermayenin hareket alanını genişletecek „imtiyazlı“ formüller arıyor. Ama Türkiye'de sermayenin imtiyazlı ortaklığı da itirazı yok. Hatta Avrupa'daki dışlayıcı eğilimleri, hemen sosyal ve siyasi sorumlulukları daha da tirpanlayacak şekilde bir yöne çevirmek için istekli dahi davranıyorlar⁴⁸; ordu da kendini AB içindeki militerleşme sürecinde iyi bir yere konumlandırabildiği oranda bu tavırdadır.

Türkiye'nin AB'yle ilişkilerinin yönünü kim belirlerse emekçiler açısından hayatın sonra neye benzeyeceğini de onlar belirleyecek. Çokuluslu sermaye mi, yoksa enternasyonalist sol mu? Solun bu sürece arkasını dönme lüksü yok; tersine bu ortak enternasyonalist cepheyi güçlendirmek için bir imkan olarak görülmesi⁴⁹. Önümüzdeki Avrupa Sosyal Forumu'nda bu imkanları arayacak olan Türkiye Sosyal Forumu'nun yolu açık olsun.

Yeni liberalizmin tahribi gelişmiş kapitalist ülkelerde olduğu gibi, Latin Amerika'da da, Asya'da da, Türkiye'de de benzer politikalarla benzer sonuçları üretiyor⁵⁰. Yirmi yıldır uygulanan politikalar sonucunda emeğin payı düşmeye devam ediyor, istihdamda düşük ücretlerle bir artış yaratılamayacağı da iyice göze görünür bir hal alıyor. İhracat artışı

⁴⁷ Bu Venezuela'da Chavez'e karşı 2002'deki ABD ve sermaye güçlerinin desteklediği askeri darbeyi bizzat başkanlık sarayının içinden çekime almış bir belgeselin başlığı: “The Revolution will not be Televised”, yönetmen Kim Bartley and Donnacha O'briain, İrlanda, 2003.

⁴⁸ Bunu sermayenin ve egemenlerin imtiyazı olarak yorumlayan bir yazı için bkz. Mesut Yegen, “İmdat! İmtiyaz istiyorlar,” Radikal 2, 5 Haziran 2005.

⁴⁹ Emrah Göker'in çok iyi ifade ettiği gibi: „Solun ise sanki dünyanın en sosyalist ve ilerici coğrafyasında iktidardaymış gibi ‘Avrupa söyle kapitalist, böyle gerici’ diye homurdanmayı bırakıp, temsiliyetine soyunduğu Türkiye'li emekçilerin çıkarları ile demokratik bütünleşme sürecinden disandığı ve sosyal hakları gaspedildiği için öfkeli olan Avrupalı emekçilerin çıkarlarının örtüstüğünü görmesi gerekiyor.” Birgün, 9 Haziran 2005.

⁵⁰ Bu konuda ampirik bir analiz için bkz. Özlem Onaran, "Life after crisis for labor and capital in the era of neoliberal globalization," Vienna University of Economics & Business Administration, Working Paper Series: Growth and Employment in Europe - Sustainability and Competitiveness, No: 43., 2004.

liberallerin iddia ettiginin aksine daha cok is yaratmiyor, tersine rekabetci baskilarin maliyetini emekcilere ödetiyor. Kirilgan kapitalist sistemin yarattigi krizlerin bedelini de emekciler ödüyor. Yabancı yatirimlar da ucuz emek arayisi icinde girdigi bu ülkelerde kacis tehditi ile statükonun korunmasına katkıda bulunuyor. Harcama ve para politikalarıyla bu süreçte devletin sınıf karakterini de sermayenin gücü belirliyor. Borç politikası ile emekten toplanan vergiler sermayeye faiz şeklinde aktarılıyor; fonlar ise sadece ticari önceliklere hizmet ettiği oranda alt yapı yatirimlarına yöneltiliyor. Özelleştirme ise hem sağlık gibi karlı alanları sermayenin yatırım alanına acma, hem de kamu varlıklarını satarak borç ödemeye devam etme hedefinin aracı olarak öne çıkıyor. Bu arada devlet sosyal hizmet alanından çekilerek sermayeyi tedirgin edecek ciddi bir vergi reformu tehditini de ortadan kaldırmış oluyor. Emekciler ise sendikasıztastırma sürecinin ardından, sosyal hizmetler ve emeklilik sistemindeki piyasalasmayla beraber kendini bir kez daha güvencesiz hissediyor ve pazarlık sürecinde daha geri adımlara itiliyor. Sonuclar geniş kesimler için ikna edici ve mesru değil. Türkiye’de 2000-2004 döneminde imalat sanayiinde verimlilik %25.8 artarken, ücretler %17.1 düştü (Bağımsız Sosyal Bilimciler, Mart 2005). Buna rağmen kentsel bölgelerdeki işsizlik oranı 2001 krizinden sonra yükseldiği %15’lik düzeyden sonra ancak çok sınırlı bir azalış gösteriyor. Ama kitlelerin bu sonuçlara öfkelerini şimdiye kadar sağcı, milliyetçi ve sermayenin çıkarlarına sınıfsal olarak dokunmaya niyeti olmayan, sadece su veya bu sermaye grubuna daha yakın olan partiler örgütlemeye devam etti.

Alternatif bir iktisadi strateji AB’de olduğu gibi Türkiye’de de kapitalizm içinde yeni bir sosyal uzlaşma ile tesis edilmeyecek. Kalkınma ve büyüme politikalarının da sınıfsal tercihleri var. Dahası aynı sınıf içinde dahi farklı yatırım ve sektörel politikaların vasıflı/vasıfsız emek üzerinde farklı etkileri var. Tek başına ulus bazında kurtuluş arayan ülkelerin ise emekcilerin birbiri karşısında fiyat kıldığı bir sistemden kaçış sansi yok. Küresel kapitalizm içinde bütün gelişmekte olan ülkeler avantajlı endüstrilerin alanına girmeye çalıştığında, sınırlı küresel talep karşısında düşen fiyatların basıncı altında asiri yatırım krizine sürükleniyor. Yani herkes Güney Kore olmak istediğinde, Güney Kore dahil herkes sorun yaşıyor. Ulusal düzeyde bir alternatif iktisadi proje için mücadele etmek elbette önemli, ama bu mücadelenin yüzü daima enternasyonalist bir mücadeleye de dönük olmalı. Alternatif iktisat politikası uygulamaya soyunmuş devrimci, emekçi hükümetlerinin ortak uluslararası makroekonomik koordinasyonu kapitalizmin kısır döngüsünden yegane çıkışı sunabilir. Bu Türkiye açısından da zenginler kampına dahil olmak için değil, uluslararası bir alternatifi inşa etmek için bir strateji.

Bu alternatif stratejinin anahtarlarını liberalizmin çıkmazından söz ettiğimiz her fırsatta konuşmak gerekli⁵¹:

- *Toplumsal öncelikler temelinde bir sanayileşme ve büyüme politikası
- *Eğitim, sağlık, sosyal güvenliğin temel hak olarak kamu tarafından arz edildiği, özel sektöre açık bir kar alanı olmasının yasak olduğu bir ekonomi
- *Enflasyon değil tam istihdam hedefli makro politika
- *Enflasyona karşı fiyat kontrolleri
- *Kamunun aktif yatirimci rolü ve sektörel öncelikler temelinde kamulaştırma
- *35 saatlik çalışma haftası
- *İnsanca bir yaşama yetecek ücret
- *Uluslararası sendikalar ve pazarlık, ortak çalışma koşulları standartları ve uluslararası ücret
- *Bu öncelikler temelinde seçici korumacı bir dış ticaret politikası ve kur rejimi
- *Emekten yana iktidarlar arasında uluslararası politika koordinasyonu

⁵¹ Bu bütün alanları kapsama iddiasında bir liste olmaktan çok, bazı anahtar sözcüklerle bir tartışma zemini sunma amacı olarak görülmeli. Bu konuda daha detaylı bir tartışma Temmuz ayı İktisat dergisinde yer alacaktır.

- *Sermaye hareketlerinin kontrolü
- *İç finansal sistemin kamulaştırılması
- *Dış borçlarda radikal bir borç silme operasyonu; iç borçlarda artan oranlı servet vergisi yolu ile belli bir miktarın üzerinde elinde borç kâğıdı bulunduranlara borç geri ödemelerinin iptal edilmesi
- *Demokratik ve katılımcı bir planlama süreci
- *Çalışanların veto hakkının olduğu denetim komiteleri

Sağcılığın, milliyetçiliğin hergün yükselen karanlık sesinin ve fiziki şiddetinin zihnimizdeki alternatifleri gölgelemesine izin vermemek zorundayız. Zihnimiz açık olsun.